

European Digital Media Observatory

OD PANDÉMIE PO VOJNU NA UKRAJINE: ROK A POL BOJA PROTI DEZINFORMÁCIÁM

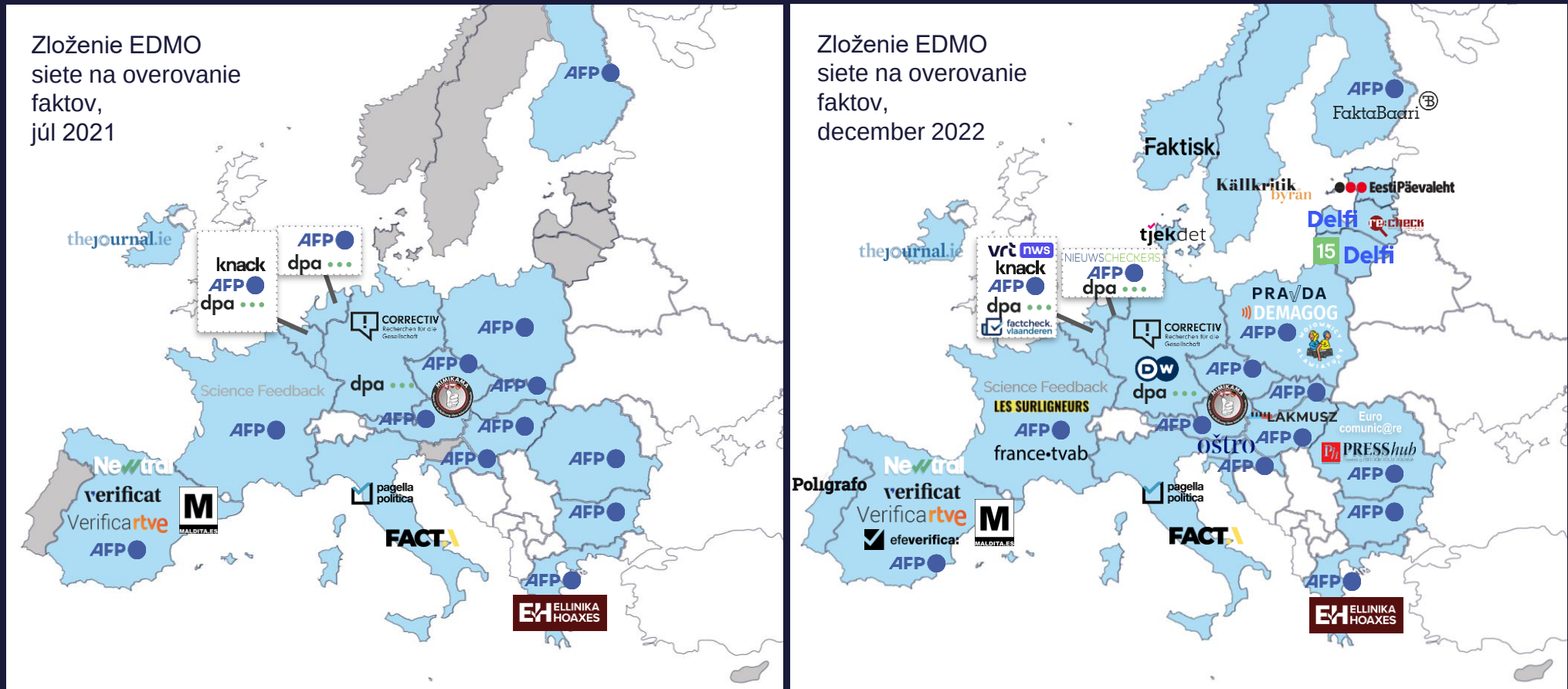
Správa – špeciálne vydanie – sieť na overovanie
faktov EDMO

Uverejnené vo februári 2023

SILNÁ A RASTÚCA SIEŤ

Cieľom siete EDMO na overovanie faktov je posilniť spoluprácu medzi **európskymi organizáciami na overovanie faktov**, umožniť rýchlu a efektívnu komunikáciu medzi nimi a vďaka spoločnému úsiliu vytvárať rôzne výstupy z overovania faktov. Jedným z jej hlavných výstupov je **mesačný prehľad dezinformácií na úrovni EÚ**.

Keď bol zverejnený prvý prehľad v júli 2021, sieť EDMO pozostávala z 13 organizácií na overovanie faktov, ktoré pokrývali 18 členských štátov EÚ. V nasledujúcich mesiacoch sa ešte posilnila: keď bola v decembri 2022 publikovaná 18. správa, sieť sa rozrástla na 37 organizácií na overovanie faktov, ktoré pokrývali 25 členských štátov EÚ* a Nórsko.

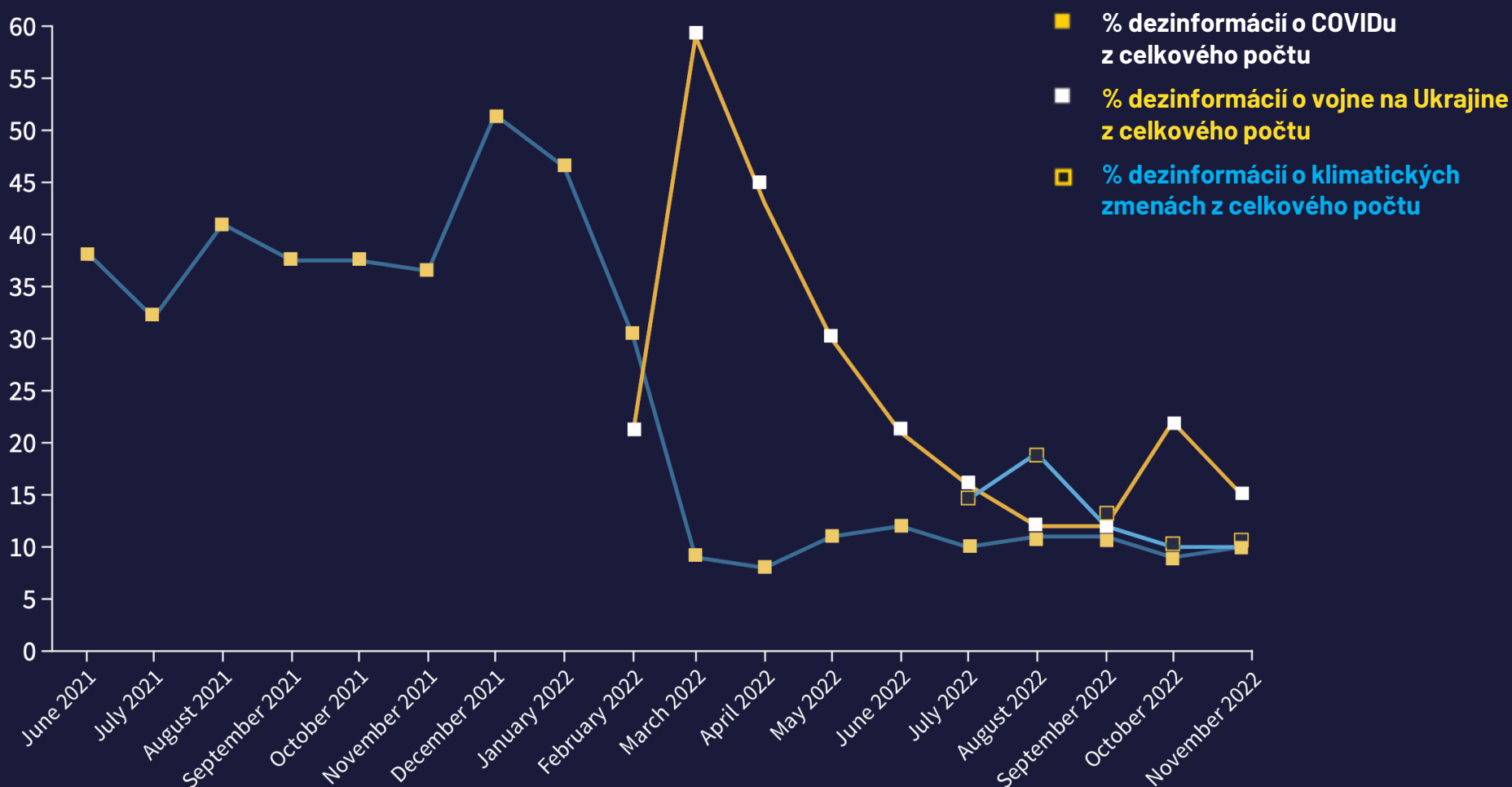

Členovia siete sú každý mesiac požiadaní, aby poskytli informácie o svojej práci v oblasti overovania faktov na národnej úrovni s cieľom identifikovať trendy a naratívy v oblasti dezinformácií na úrovni EÚ.

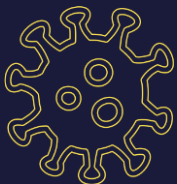
Počet respondentov v mesačnom dotazníku vzrástol z priemerného počtu 11 v prvých troch mesačných správach (júl-august-september 2021) na priemer 27 v posledných troch mesačných správach (október - november - december 2022).

DEZINFORMÁCIE V EÚ: HLAVNÉ TÉMY

Od svojho prvého uverejnenia merajú mesačné správy EDMO podiel detekovaných dezinformácií o COVIDu-19 v súhrne z celkového množstva položiek, ktoré členovia siete v danom mesiaci overili. Od februára 2022 sa merajú aj detekované dezinformácie o vojne na Ukrajine a od júla 2022 aj dezinformácie súvisiace s klimatickými zmenami .

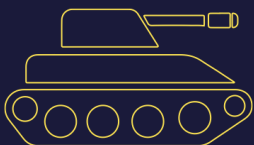

Jún 2021, Júl 2021, August 2021, September 2021, Október 2021, November 2021, December 2021, Január 2022, Február 2022, Marec 2022, Apríl 2022, Máj 2022, Jún 2022, Júl 2022, August 2022, September 2022, Október 2022, November 2022

Dezinformácie súvisiace s COVIDom-19 od začiatku monitorovania EDMO zaznamenali najvyššie percento v decembri 2021 (51,5 % z celkového počtu detekovaných dezinformácií) a v januári 2022 (46,5 %), čo zodpovedá zimnej vlné prípadov zaznamenaných v EÚ v rokoch 2022/2023.

Zdá sa, že dezinformácie veľmi často sprevádzajú informácie, nakoľko úzko sledujú trendy v mainstreamových médiách. Takže v období prudkého nárastu počtu prípadov COVIDu-19 sa informačné médiá rozsiaholo venovali pandémie a aj dezinformácie sa zameriavali na túto tému.

Dezinformácie týkajúce sa vojny na Ukrajine sa prakticky nevyskytovali pred vypuknutím vojny, aj keď informácie o sústreďovaní ruských vojsk sa v mainstreamových médiách objavili už v januári a februári 2022. Od 24. februára počet nepravdivých správ o Ukrajine prudko vzrástol a v marci podiel detekovaných dezinformácií o vojne zaznamenal nový rekord v mesačných statistikách EDMO týkajúcich sa tejto témy: 59 % z celkového počtu zistených dezinformácií.

Od tej doby percento neustále klesalo až do konca leta, pričom najnižší bod dosiahlo v septembri 2022. V októbri a novembri 2022 začalo percento opäť stúpať, aj keď zďaleka nedosahuje úroveň zaznamenanú v prvých mesiacoch vojny.

Dezinformácie týkajúce sa klimatických zmien podľa správ EDMO nikdy nedosiahli vrcholové hodnoty zistené v súvislosti s dezinformáciami týkajúcimi sa Ukrajiny a COVIDu-19. Od momentu, keď ich EDMO začala merať (júl 2022), nikdy nepresiahli 20 % z celkového počtu detekovaných dezinformácií. Vrchol dosiahli v auguste 2022, pravdepodobne v súvislosti s vlnami horúčav, ktoré v lete zasiahli Európu, a následne nedosiahli viac ako polovicu celkovej hodnoty. Stojí však za zmienku, že táto téma dezinformácií sa v EÚ objavuje neustále.

DEZINFORMÁCIE V EÚ: HLAVNÉ NARATÍVY

Spoločným aspektom detekovaných dezinformácií o pandémii, vojne na Ukrajine a klimatických zmenách je to, že hlavné naratívy majú tendenciu prežívať v čase a taktiež si nachádzajú nové cesty, ako sa objaviť znovu na povrchu. Napríklad v novembri 2022 majstrovstvá sveta vo futbale v Kataré oživil starú dezinformačnú správu o tom, že Ukrajinci podporujú nacismus.

Veľká väčšina majoritných dezinformačných naratívov zistených v mesačných prehľadoch EDMO v čase začatia monitorovania je stále aktívna aj v novembri 2022 (18. a posledný mesačný prehľad EDMO).

Vojna na Ukrajine

Dezinformačná naratíva	Prvé odhalenie	Doteraz aktuálne
Ruská invázia na Ukrajinu je legitímna (<u>napr.</u> v Donbase došlo ku genocíde rusky hovoriacich civilistov)	Február 2022	✓
Proukrajinská vojnová propaganda (<u>napr.</u> "Duch Kyjeva")	Február 2022	✓
Proruská vojnová propaganda (<u>napr.</u> zveličovanie ruských vojenských úspechov)	Február 2022	✓
Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj je <u>nacista</u> , <u>satanista</u> , <u>závislý na drogách</u> , <u>zbabelec</u> atď.	Február 2022	✓
Západné tradičné médiá (<u>napr.</u> <u>BBC</u> alebo <u>CNN</u>) šíria nepravdivé správy/nepravdivé zábery o vojne	Február 2022	✓
Najhoršie vojnové masakre sú zinscenované (<u>napr.</u> <u>nemocnica v Mariupole</u> , <u>Buča</u> , <u>Ižum</u> , <u>Kupjansk</u>) / ukrajinské obete sú " <u>krízovými hercami</u> "	Marec 2022	✓
<u>Ukrajinci</u> a <u>ukrajinské jednotky</u> sú zväčša pronacistické	Marec 2022	✓

Vojna na Ukrajine

Dezinformačné naratívy

Prvé odhalenie

Doteraz aktuálne

Ukrajinskí utečenci sú násilníci, nacisti, zlodeji, paraziti atď.

Marec 2022

Vojenská, hospodárska a humanitárna pomoc Ukrajine je zbytočná/nebezpečná, pretože Ukrajina je skorumpovaný a nespoľahlivý štát (napr. zbrane zo Západu sú predané na čiernom trhu)

Marec 2022

Prehnaná rusofóbia v európskych krajinách (najmä v pobaltských štátoch)

Marec 2022

Prehnané negatívne dopady ekonomických, sociálnych a politických dôsledkov vojny v Rusku

Marec 2022

Prehnané negatívne ekonomické dôsledky vojny a sankcií v Európe

Marec 2022

Spojenci Ukrajiny sú pronacistickí / využívajú Ukrajinu (napr. Poľsko chce dobyť západnú Ukrajinu; USA lacno kupujú ukrajinskú pôdu atď.)

Marec 2022

<i>Dezinformačná naratíva</i>	<i>Prvé odhalenie</i>	<i>Doteraz aktuálne</i>
Pandémia je <u>klamstvo</u>	Jún 2021	✓
Sars-Cov-2 nie je až taký <u>nebezpečný</u>	Jún 2021	✓
<u>Konšpiračné teórie</u> o znižovaní počtu obyvateľov sveta/experimentoch na ľuďoch/vkladaní čipov ("plandémia")	Jún 2021	✓
<u>Očkovanie proti COVIDu-19</u> je veľmi nebezpečné/smrtelné	Jún 2021	✓
Očkovaní ľudia nemôžu <u>vykonávať</u> viacero činností (napr. <u>riadiť auto</u>).	Jún 2021	✓
<u>Covid testy PCR</u> , <u>rúška/respirátory</u> a iné prostriedky na prevenciu COVIDu-19 sú zbytočné	Jún 2021	✓
<u>Zázračné prostriedky/lieky</u> proti COVIDu-19	Jún 2021	✓
Jasný dôkaz o tom, že vírus Sars-Cov-2 bol <u>vyvinutý</u> v čínskom laboratóriu	Jún 2021	✗
Protesty proti proticovidovým opatreniam sú <u>väčšie</u> ako to, čo ukazujú tradičné médiá	Júl 2021	✗
<u>Brutálne represie</u> proti protestom / prísne tresty pre neočkovaných ľudí	Júl 2021	✓
V mnohých krajinách <u>boli protesty úspešné</u> a prinútili úrady odvolať očkovacie kampane.	September 2021	✓

Dezinformačné naratívy

Zmena klímy nie je reálna a/alebo nie je spojená s ľudskou činnosťou

Júl 2022

Tradičné médiá šíria paniku prostredníctvom falošných správ a/alebo zmanipulovaných fotografií/videí

Júl 2022

Hnutia za životné prostredie sú pokrytecké a/alebo bláznivé

Júl 2022

Obnoviteľné zdroje energie, recyklácia a elektrické vozidlá sú zbytočné alebo nebezpečné

Júl 2022

Fosílna palivá nemajú výrazný negatívny vplyv na zmenu klímy

August 2022

Doteraz
aktuálne

ĎALŠIE DÔLEŽITÉ TÉMY DEZINFORMÁCIÍ

Migranti, inštitúcie EÚ, komunity LGBTQ+

V priebehu mesiacov, na ktoré sa mesačné správy EDMO vzťahovali, boli zistené ďalšie významné témy dezinformácií, aj keď neboli kvantitatívne merané.

Migranti, cudzinci - najmä moslimovia - a etnické menšiny sú opakovane terčom dezinformácií, rovnako ako komunity LGBTQ+ a EÚ politici a inštitúcie.

Hlavné udalosti v správach

Dezinformácie sa rutinne zameriavajú na hlavné aktuálne správy. Napríklad keď v septembri 2022 zomrela **kráľovná Alžbeta II.**, bolo zistených mnoho falošných správ ohľadom kráľovských pohrebov, okolností úmrtia a pod. To isté sa stalo v prípade **majstrovstiev sveta vo futbale v Katare** v novembri 2022.

Falošné správy týkajúce sa trendových tém v spravodajstve môžu byť zvyčajne dvojakého druhu.

- Tie prvé sú tzv. **clickbaity (návnady na kliknutie-lákave titulky) bez konkrétneho naratívu**, a preto sú menej nebezpečné a potenciálne menej škodlivé ako dezinformácie, ktorých cieľom je šíriť konkrétne posolstvá.
- Druhý typ využíva aktuálnu udalosť k obnoveniu **útokov proti tradičným cieľom dezinformácií**, t. j. zahŕňa ju do už existujúcej narácie.

Napr. stiahnutie vojenských jednotiek USA z Afganistanu a následný chaos v krajine v auguste 2021 bol využitý na šírenie falošných správ o tom, že **afganskí migranti sú len mladí muži, "zbabelci", ktorí utekajú z krajiny** a opúšťajú ženy a deti. Pred zimnými sviatkami v rokoch 2021/2022 sa rozšírila falošná správa, že **EÚ má akčný plán na zrušenie Vianoc**. Vypuknutie epidémie **opičích kiahní** v máji 2022 bolo využité k **útoku na komunitu LGBTQ+** a to isté sa stalo po **masakre v Uvalde** v Texasu. V júli 2022 mnoho falošných správ využilo **protesty holandských poľnohospodárov** - vyvolané rozhodnutím vlády podporovať znižovanie počtu hospodárskych zvierat s cieľom zredukovať do roku 2030 znečistenie oxidmi dusíka a amoniakom v krajine na polovicu - aby rozšírili **popieranie klimatických zmien**. V septembri 2022 bola smrť kráľovnej Alžbety využitá ako zámienka na šírenie dezinformácií o vakcínach COVID-19 a **kríza ohľadom cien zemného plynu bola zneužitá k útokom na národných politikov a politikov EÚ**. V novembri 2022 boli majstrovstvá sveta vo futbale v Katare príležitosťou na šírenie falošných správ o **pronacisticky orientovaných Ukrajincoch**.

Národné voľby v členských krajinách EÚ

Najmä po prezidentských voľbách v USA v roku 2020 sa v mnohých krajinách EÚ pred národnými voľbami a po nich objavili falošné správy o **zmanipulovaných voľbách, volebných škandáloch a podvodoch**. Napríklad:

V septembri 2021 boli detekované dezinformácie o **údajných podvodoch počas volieb do Bundestagu v Nemecku** (napr. falošné poštové hlasovacie lístky, nezapečatené volebné schránky).

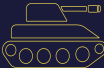
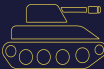
Niečo podobné sa stalo vo Francúzsku počas prezidentských volieb v apríli 2022, keď sa v mnohých krajinách EÚ objavili falošné správy o **zmiznutí 2 miliónov hlasov**, o **zmanipulovaných voľbách** a o **volebných podvodoch**.

Tento druh dezinformácií sa šíril aj v menších krajinách. Napríklad v októbri 2022 bolo v Lotyšsku zistených mnoho falošných správ, ktoré tvrdili, že **voľby boli "ukradnuté"**.

NAJROZŠÍRENEJŠIE FALOŠNÉ SPRÁVY ODHALENÉ V EDMO

V každom mesačnom prehľade EDMO na základe ďalších správ jednotlivých overujúcich organizácií, zdôrazňuje správy s najrozsiahlejším obehom na území EÚ v danom mesiaci. Desať správ, ktoré sa počas 18. analyzovaných mesiacov šírili najviac, je nasledovných:

Falošné správy	Téma	Mesiac odhalenia	Pocet postihnutých krajín
Na Ukrajine sa nachádzajú tajné biologické laboratóriá USA (napr.)		Marec 2022	22
Nemocnica v Mariupole nebola bombardovaná Ruskom a útok bol zinscenovaný ukrajinskými ozbrojenými silami (napr.)		Marec 2022	20
Západné zdroje rozšírili nepravdivé správy o vojne na Ukrajine (napr.)		Marec 2022	20
Hrôzostrašné scény zaznamenané v Buči boli zinscenované ukrajinskými silami (napr.)		Apríl 2022	20
Videá/obrázky/správy, ktoré dokazujú že Zelensky užíva kokaín (napr.)		Apríl 2022	20
„Dokumentárny“ film <i>Died suddenly</i> o vakcínach Covid-19, ktorý šíri konšpiračné teórie a nepravdivé správy/zavádzajúce informácie o očkovaní (napr.)		November 2022	20
Zavádzajúce tvrdenia o priznaní vedúceho pracovníka spoločnosti Pfizer, že spoločnosť riadne netestovala jej očkovacie látky COVID-19 (napr.)		Október 2022	19
Video ukazujúce 35 kilometrov dlhú kolónu ruských občanov na fínskych hraniciach po tom, ako Putin vyhlásil čiastočnú mobilizáciu (napr.)		September 2022	16
Videá a fotografie vytrhnuté z kontextu súvisiace s protivládnyimi protestmi farmárov v Holandsku (napr.)		Júl 2022	16
Meteorologické mapy sú manipulované s cieľom zveličiť klimatické zmeny (napr.)		Júl 2022	15
			

Zo zoznamu jasne vyplýva, že **vojna na Ukrajine**, hlavne v jej prvých mesiacoch, bola terčom **najrozšírenejších falošných správ, ktoré boli detekované**. V mnohých prípadoch tieto falošné správy reflektovali ruskú propagandu (napríklad o bombardovaní nemocnice v Mariupole, masakre v Buči a tajných amerických biolaboratóriách).

Proruské dezinformácie sú nepochybne **hlavným dezinformačným fenoménom** súvisiacim s vojnou, avšak mesačné správy EDMO detekovali aj **niektoré protiruské a/alebo proukrajinské falošné informácie** (napríklad zveličenie existujúceho fenoménu mladých Rusov, ktorí utekajú z krajiny, aby sa vyhli povolaniu do armády).

Dezinformácie týkajúce sa COVIDu-19 vyprodukovali niekoľko veľmi rozšírených falošných správ, ktoré boli detekované v mesačných prehľadoch EDMO. Je pravdepodobné, že najvýznamnejšie príklady sa šírili na začiatku pandémie v roku 2020, keď sa mesačné správy EDMO ešte nezverejňovali.

METODOLÓGIA

Informácie obsiahnuté v tejto stručnej správe boli zhromaždené analýzou 18 mesačných správ EDMO uverejnených do konca roka 2022 (<https://edmo.eu/fact-checking-briefs/>).

Referenčné obdobie: Jún 2021 - november 2022. Hlavný redaktor: Tommaso Canetta, Pagella Politica/Facta.news.

Ďalšie informácie: t.canetta@pagellapolitica.it.

EDMO získala finančné prostriedky od Európskej únie na základe zmluvy č: LC-01935415